ଗୀତାର ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି

ଗୀତାର ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି ପାଇବାକୁ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ ସବୁପ୍ରକାର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନ୍ଧାନୁସରଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଜୀବନଯାତ୍ରାକୁ ବିବେକାନୁମୋଦିତ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ବିପଥଗାମୀ ସମାଜକୁ ଗୀତା-ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଏହି ନୂତନ ପଥ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀ ବୈରାଗୀ ଚରଣ ମିଶ୍ର
ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ସମିତି
ସେଖ ବଜାର
କଟକ

ଦୁଇଅଣା ମାତ୍ର

ଗୀତାର ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି

ଗୀତାକାର ଗୀତା ରଚନା କଲାବେଳେ ମାନବ ସମାଜରେ ଧର୍ମର ଗ୍ଳାନି ଓ ଅଧର୍ମର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଘଟୁଥିବାର ଦେଖି ବିପଥଗାମୀ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ସମାଜର ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ଗୀତା-ଧର୍ମ ନାମକ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ କରିଯାଇଅଛନ୍ତି—ଯାହା ଗୀତାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତିଟିରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଉଅଛି ।

ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନାର୍ଥାୟ ସମ୍ଭବାମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ । ୪ର୍ଥ—୮ ।

ଅର୍ଥ—(ଗୀତାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ଭଗବାନ କହୁଅଛନ୍ତି) ଧର୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ବାରମ୍ବାର ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ଟିପ୍ପଣୀ—ଏହି କଥାଟିର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଏଠାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନାବଶ୍ୟକ । ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କଲେ ମୋର "ଟୀକା" ବହିରୁ କିମ୍ବା "ଗୀତାର ଅନୁଶୀଳନ" ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ବହିରୁ ତାହା ଦେଖିପାରିବେ । ଏଠାରେ ଏ ବିଷୟ ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକ ଏହି କି, ଗୀତାରୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେଲେ ସର୍ବଦା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଗୀତାର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ଏବଂ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବଦ୍ଧମୂଳଧାରଣାସବୁରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଅତଏବ ଗୀତାର ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ତଦନୁସାରେ ନିଜର ଜୀବନର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ ଅତୀତର ବଦ୍ଧମୂଳ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ମନରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂର କରିଦେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ, ଅତୀତର ବଦ୍ଧମୂଳଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ ମନରେ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଗୀତାର ନୂତନ ଶିକ୍ଷା କାହିଁକି, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ମନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ-

ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସେ ଯାହାହେଉ, ଠିକ୍ ଏହି କଥା ଗୀତାକାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତିରେ ସ୍ପଷ୍ଟାକ୍ଷରରେ କହିଅଛନ୍ତି:—

ଶ୍ରୁତି ବିପ୍ରତିପନ୍ନା ତେ ବୁଦ୍ଧିଃ ଯଦା ନିଶ୍ଚଳା ତଥା ଅଚଳା:
ସ୍ଥାସ୍ୟତି ତଦା ତ୍ୱଂ ଯୋଗମ୍ ଅବାପ୍ସ୍ୟସି ।

ଅର୍ଥ—ଶ୍ରୁତିଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥାତ୍, ଶୁଣିବା କଥାଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ବେଦଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ଲୋକପ୍ରଚଳିତ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥିବା ତୁମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧି ଯେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚଳ ଓ ଅଚଳ ରହିବ ଅର୍ଥାତ୍ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଉପରେ ତଥା ଲୋକାଚାର ଓ ଦେଶାଚାର ଇତ୍ୟାଦି ଶୁଣିବାକଥା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅତୀତର ବଦ୍ଧମୂଳଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯେତେବେଳେ ମନରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂରକରି ଦେଇ ସେସବୁ ଧାରଣାଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥିବା ତୁମର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦୃଢ଼ କରିବ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ତୁମ୍ଭେ ଗୀତା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଯୋଗ ଲାଭକରିବ ଅର୍ଥାତ ଗୀତାର ନୂତନଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ତଦନୁସାରେ ନିଜର ଜୀବନର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବ । ଗୀତାର ଏହି ଉକ୍ତିରୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ବୁଝା ଯାଉଅଛି ଯେ, ଅତୀତର ବଦ୍ଧମୂଳଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ମନରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂର ନ କରିବାଯାଏ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦୃଢ଼କରି ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦୃଢ଼ ନ କରିବାଯାଏ ଗୀତା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ନୂତନ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ହେବ ନାହିଁ । ଗୀତାରେ ଲେଖାଅଛି ବୋଲି ତାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଏପରି କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ଅନ୍ଧମଧ୍ୟ ଏପରି ଧାରଣା ମନରୁ ଦୂରକରିଦେବାକଥା ନିଜେ ଗୀତାକାର କହିଅଛନ୍ତି, ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ କୁହାଗଲା । ଅତଏବ ନିଜେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତାକରି ପ୍ରକୃତ କଥା ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ । ଯେଉଁ 'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି'

କଥାଟିର ଆଲୋଚନାରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛୁଁ, ସେହି ଆଲୋଚନାରୁ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣିପାରିବୁ ଯେ, ଗୀତାର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ଏବଂ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବଦ୍ଧମୂଳ ଧାରଣାଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଅତଏବ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ଏହି କି, ସେମାନେ ଅତୀତର ବଦ୍ଧମୂଳଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ମନରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂର କରିଦେଇ ଉପସ୍ଥିତ ଆଲୋଚନାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ ।

'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି' ଏହି କଥାଟିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—ବ୍ରହ୍ମଣି ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମରେ ସ୍ଥିତିଃ ଅର୍ଥାତ୍ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାର ଅବସ୍ଥା । 'ବ୍ରହ୍ମ' କହିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁଁ କଳ୍ପନାତୀତ ଭଗବାନ କିମ୍ବା ଭଗବାନଙ୍କ ପରି କଳ୍ପନାତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ଧାରଣା ଏହି କି, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଲେଖାଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀ-ସବୁର ଅନୁସରଣ କରିବା ଫଳରେ କେବଳ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଓ ଯୋଗାଭ୍ୟାସୀମାନେ 'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି' ଲାଭକରି ପାରିବେ । ଅନ୍ୟ କେତେକଙ୍କର ଧାରଣା ଏହି କି, ସେପରି ପଣ୍ଡିତ-ମାନେ ତଥା ଯୋଗାଭ୍ୟାସୀମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ସେହି କଳ୍ପନାତୀତ ବ୍ରହ୍ମରେ କିମ୍ବା ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହୋଇ ପାରିବେ । ଏପରି ଲୀନ ହେବାକୁ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମରେ 'ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ' କହନ୍ତି ବୋଲି ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ ଶ୍ଳୋକରେ ଗୀତାକାର 'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି' ବିଷୟରେ ନିଜର ନୂତନ ମତ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ 'ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ବାଣ' କଥାଟି ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି । 'ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ବାଣ' ~~କଥାଟି ଗୀତାରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ନାହିଁ । ସେ ଯାହାହେଉ~~, '~~ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ବାଣ~~' କଥାଟି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନାର ବହିର୍ଭୂତ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ହେଉଛି, 'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି' । ଏହି କଥାଟି ପରଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକରେ ଦେଖିପାରିବେ ।

ଏଷା ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତିଃ ପାର୍ଥ ! ନୈନାଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ବିମୁହ୍ୟତି,
ସ୍ଥିତ୍ୱା ସ୍ୟାମନ୍ତକାଳେଽପି ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣମୃଚ୍ଛତି । ୨ୟ-୭୨

ଅନ୍ୱୟ—ହେ ପାର୍ଥ ! ଏଷା ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତିଃ, ଏନାଂ ପ୍ରାପ୍ୟ (ପୁମାନ୍) ନ ବିମୁହ୍ୟତି । (ଅସ୍ୟାଂ) ସ୍ଥିତ୍ୱା ଅନ୍ତକାଳେ ଅପି ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣମ୍ ଋଚ୍ଛତି ।

ଅର୍ଥ—ହେ ପାର୍ଥ ! ଏହାହିଁ ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି ଅଟେ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ପାଇ ମନୁଷ୍ୟ ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଲେ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ "ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ" ଲାଭ କରେ ।

ଟିପ୍ପଣୀ—ବ୍ରହ୍ମ ଓ ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି, ତାହା ପୂର୍ବେ କୁହାଯାଇଅଛି । ସେହି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ଦୂର କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଗୀତାକାର ଏଠାରେ "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" କଥାଟି ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି । ଗୀତାକାରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି କି, କଳ୍ପନାତୀତ ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାର ଅବସ୍ଥା ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରିବାକୁ ହେବନାହିଁ ଏବଂ କେବଳ ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଓ ଯୋଗାଭ୍ୟାସୀମାନେ "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" ପାଇ ପାରିବେ ତାହା ନୁହେଁ । ମୂର୍ଖ-ପଣ୍ଡିତ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହା ସହଜରେ ପାଇପାରିବେ । କିପରି ଭାବରେ କର୍ମ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" ପାଇପାରିବେ ତାହା ଏହି ଶ୍ଳୋକର ପୂର୍ବ ଶ୍ଳୋକରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କୁହାଯାଇଅଛି । ସେହି ଶ୍ଳୋକଟି ହେଉଛିଃ—

ବିହାୟ କାମାନ୍ ଯଃ ସର୍ବାନ୍ ପୁମାଂଶ୍ଚରତି ନିସ୍ପୃହଃ
ନିର୍ମମୋ ନିରହଂକାରଃ ସ ଶାନ୍ତିମଧିଗଚ୍ଛତି । ୨ୟ-୭୧

ଅନ୍ୱୟ—ଯଃ ପୁମାନ୍ ନିସ୍ପୃହଃ (ସନ୍) ସର୍ବାନ୍ କାମାନ୍ ବିହାୟ, ନିର୍ମମଃ (ତଥା) ନିରହଂକାରଃ (ସନ୍) ଚରତି ସଃ ଶାନ୍ତିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି ।

ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କାମନାସବୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ପୃହା-ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଏବଂ ମମତା ଓ ଅହଂକାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି କର୍ମ କରନ୍ତି, ସେ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି ।

ଟିପ୍ପଣୀ—ଏହି ଶ୍ଳୋକର ଶେଷରେ "ସଃ ଶାନ୍ତିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି" ଅର୍ଥାତ୍, "ସେ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି" ଏହି କଥାଟି କହିବାର ଠିକ ପରେ ଗୀତାକାର "ଏଷା ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତିଃ ପାର୍ଥ !" ଅର୍ଥାତ୍, ହେ ପାର୍ଥ ! ଏହାହିଁ ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି ଅଟେ, ଏହି କଥାଟି କହିଅଛନ୍ତି । ଗୀତାକାରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି କି, ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରିବାହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି ଅଟେ । ଅତଏବ ଏହି ଶାନ୍ତିଲାଭ କରିବାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉ ଏବଂ କଳ୍ପନା-ତୀତ ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି ଲାଭକରିବାର ଦୁରାଶା ପୋଷଣ କରି ଲୋକେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକର ତଥା ଲୋକାଗ୍ରୁର ଓ ଦେଶାଗ୍ରୁର ଇତ୍ୟାଦିର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରି ବୃଥାରେ କ୍ଳେଶ ଭୋଗ ନ କରନ୍ତୁ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତିଟିରେ ଗୀତାକାର ଠିକ୍ ଏହି କଥା କହିଅଛନ୍ତି ।

କ୍ଳେଶୋଽଧିକତରସ୍ତେଷା
ମବ୍ୟକ୍ତାସକ୍ତଚେତସାମ୍ । ୧୨ ଶ—୫

ଅର୍ଥ—ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ ଅବ୍ୟକ୍ତରେ ଆସକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ କଳ୍ପନାତୀତ ଭଗବାନ, ବ୍ରହ୍ମ, ପରବ୍ରହ୍ମ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଉପାସନାରେ ଆସକ୍ତ, ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକତର କ୍ଳେଶ ହୁଏ ।

ଟିପ୍ପଣୀ—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପାସନାକୁ ଗୀତାକାର ସମର୍ଥନ ନ କରି ନିଜର ପ୍ରଜ୍ଞାଶକ୍ତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟ

ସ୍ୱରଚିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଗବାନଙ୍କର ଅଶ୍ରୟ ନେଇ ସର୍ବଦା ନିଜର ସ୍ୱଭାବ ନିଯୁକ୍ତ ଜୀବନ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏ ବିଷୟର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଏଠାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନାବଶ୍ୟକ । ଗୀତାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ଭଗବାନ କିଏ—ଗୀତାର ଏହି ସର୍ବଗୁହ୍ୟତମ କଥା ଓ ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ କଥାଟି ଜାଣିବାକୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଅଛି ସେମାନେ ମୋର " Secrets of the Geeta " ନାମକ ଇଂରାଜି ବହିରୁ କିମ୍ବା "ଗୀତାର ସାର କଥା" ବହିରୁ ଏହି ବିଷୟର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଦେଖି ପାରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛୁ—

ଆଲୋଚ୍ୟ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ଗୀତାକାର କାମନା ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କର୍ମ କରିବାକୁ କହି, ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାଡ଼ିରେ ବୁଝାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, କାମନା ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କର୍ମ କରିବା ହେଉଛି ମମତା ଓ ଅହଂକାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି କର୍ମ କରିବା । କିପରି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ମମତା ଓ ଅହଂକାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ, ତାହା ଗୀତାକାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ, ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ସହିତ ବୁଝାଇ ଦେଇ-ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କରୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି କଥା ପରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମମତା ଓ ଅହଂକାର କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ତାହା ଭଲରୂପେ ବୁଝନ୍ତୁ ।

ମୋର ପୁଅ, ମୋର ଧନ, ମୋର ଘର, ଆମର ଦେଶ, ଆମର ଜାତି, ଆମର ଧର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ମନୋଭାବ ପୋଷଣକରି କର୍ମ କରିବାକୁ ମମତା କୁହାଯାଏ । ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୁଁ କରଣ, ମୁଁ କୁଳୀନ, ମୁଁ ଧନୀ, ମୁଁ ପଣ୍ଡିତ, ମୁଁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଇତ୍ୟାଦି ନିଜର ବଡ଼ପଣିଆ ଦେଖାଇ କର୍ମ କରିବାକୁ ଅହଂକାର କୁହାଯାଏ । ନିଜର କୌଣସି

ବଡ଼ପଣିଆ ଦେଖାଇବାକୁ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କର ବଡ଼ପଣିଆ, ନିଜ ନିଜର ଗୁରୁମାନଙ୍କର ବଡ଼ ପଣିଆ ଓ ନେତାମାନଙ୍କର ବଡ଼ ପଣିଆ ଦେଖାଇ ଗର୍ବ କରିବାରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବହୁ କାଳରୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ଏପରି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରି ଗର୍ବ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅହଂକାର କୁହାଯାଏ । ଏହି ମମତା ଓ ଅହଂକାର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଓ ଅଶାନ୍ତିର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ବୋଲି ବୁଝୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁଇଟିକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ସୁଖଶାନ୍ତିର ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଅଛୁଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଏହି କି, ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକର ତଥା ନେତାଗୁରୁ ଓ ଦେଶଗୁରୁ ଇତ୍ୟାଦିର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କଲେ "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" ଲାଭ ହେବ ଏବଂ "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" ଲାଭ ହେଲେ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ମିଳିଯିବ—ଏହି ଧାରଣାର ବା ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିବାରୁ ମମତା ଓ ଅହଂକାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଦୌ ଅନୁଭବ କରୁନାହୁଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କଥା ଏହି କି, ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରିବା ସହଜ ଓ ସୁବିଧାଜନକ ବୋଧ ହେବାରୁ ଏବଂ ମମତା ଓ ଅହଙ୍କାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିଶେଷ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବୋଧ ହେବାରୁ ଏହି ଦୁଇଟିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଉଦାସୀନ ହେଲେ ଚିନ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରୁନାହୁଁ । ମମତା ଓ ଅହଂକାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଗର୍ବ କରିବାକୁ ହେଲେ କିପରି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରି ଗର୍ବ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ଗୀତାକାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକରେ କହିଅଛନ୍ତି ।

ଯଦା ଭୂତପୃଥଗ୍‌ଭାବଂ ଏକସ୍ଥଂ ଅନୁପଶ୍ୟତି
ତତ ଏବ ଚ ବିସ୍ତାରଂ ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ପଦ୍ୟତେ ତଦା—୧୩ଶ-୩୧

ଅନ୍ୱୟ—ଯଦା (ପୁମାନ୍) ଭୂତ ପୃଥଗ୍ ଭାବଂ ଏକସ୍ଥଂ ଅନୁପଶ୍ୟତି, ତତଃ ଏବ ବିସ୍ତାରଂ ଚ (ଅନୁପଶ୍ୟତି) ତଦା ସଃ ବ୍ରହ୍ମ ସମ୍ପଦ୍ୟତେ ।

ଅର୍ଥ—ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ପୃଥକ୍ ଭାବରେ ରହିଥିବା ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖେ ଏବଂ ଉତ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ହୋଇଅଛି ଏକଥା ଦେଖେ ବା ଉପଲବ୍ଧି କରେ, ସେତେବେଳେ ସେ ବ୍ରହ୍ମଲାଭ କରେ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ ଏହି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିବାକୁ ଗୀତାକାର ଅନ୍ୟ ଭାବରେ କହିଅଛନ୍ତି ।

ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୂଳଂ ଅଧଃଶାଖଂ
ଅଶ୍ୱତ୍ଥଂ ପ୍ରାହୁରବ୍ୟୟଂ । ୧୫ଶ—୧ ।

ଅନ୍ୱୟ—ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୂଳଂ ଅଧଃ ଶାଖଂ ଅଶ୍ୱତ୍ଥଂ ଅବ୍ୟୟଂ ପ୍ରାହୁଃ ।

ଅର୍ଥ—ମୂଳଟି ଉପରେ ରହିଥିବା ଏବଂ ଶାଖାସବୁ ତଳେ ରହିଥିବା ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷକୁ ଲୋକେ ଅବ୍ୟୟ ବା ବ୍ରହ୍ମ କହନ୍ତି ।

ଟିପ୍ପଣୀ—ଏଠାରେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱକୁ ଗୀତାକାର ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି ବୃକ୍ଷଟିର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହି କି, ଏହାର ମୂଳଟି ଉପରେ ଓ ଶାଖାସବୁ ତଳେ ରହିଅଛି । ଏପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଗୀତାକାରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି କି, ବିଶ୍ୱର ସବୁ ପ୍ରାଣୀ ବିଶେଷତଃ ମାନବ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଗଛର ଶାଖା ବା ଅଂଶ, ଏ କଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପଲବ୍ଧି କରି ତଦନୁସାରେ କର୍ମ କରନ୍ତୁ । ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛି ଗୀତାକାରଙ୍କ ମତରେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ଏବଂ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ବ୍ରହ୍ମର ଅଂଶ —ଏ କଥା ଗୀତାର ଅନେକ ଉକ୍ତିରୁ

ଦେଖି ପାରିବେ । ସେହି ସବୁ ଉକ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ଉକ୍ତି ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

ମମୈ ବାଂଶୋଜୀବଲୋକେ ଜୀବଭୂତଃ ସନାତନଃ । ୧୫ଶ-୭
ଅବିଭକ୍ତଂ ବିଭକ୍ତେଷୁ ତଦ୍‌ଜ୍ଞାନଂ ବିଦ୍ଧି ସାତ୍ତ୍ୱିକମ୍ । ୧୮ଶ-୨୦

ଏହି ସବୁ ଉକ୍ତିର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତିକାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ଦୁଇଟି କଥାର ସାରାଂଶ ଏହି କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟଠାରୁ ପୃଥକ୍‌ଭାବରେ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱକୁ ଅର୍ଥାତ୍, ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜକୁ ଭଗବାନ କିମ୍ବା ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଜାଣି ଏବଂ ମାନବ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର ବା ବ୍ରହ୍ମର ଅଂଶ ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତ ମାନବସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମାନବସମାଜର ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ନିଜ ନିଜର ଯାବତୀୟ କର୍ମ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତୁ । ମାନବସମାଜକୁ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ ଇତ୍ୟାଦି ଭାବରେ ପୁଣି ଶାକ୍ତ ବୈଷ୍ଣବ ଇତ୍ୟାଦି ଭାବରେ ଏବଂ ଆମେରିକା, ରୁଷିଆ, ଭାରତବର୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ଭାବରେ, ପୁଣି ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଇତ୍ୟାଦି ଅସଂଖ୍ୟ ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ କରି ମାନବସମାଜର ଧ୍ୱଂସସାଧନ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଅନାବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ । ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱକୁ ଗୋଟିଏ ଗଛ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଗୀତାକାରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି କି, ସମସ୍ତ ଗଛଟି ବଞ୍ଚି ନ ରହିଲେ ଗଛର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଶାଖା ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ମନେ କରନ୍ତି କିମ୍ବା ସେପରି ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଚେଷ୍ଟିତ ସେମାନଙ୍କର ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ସେପରି ବଞ୍ଚି ରହିବା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବଙ୍କର ବଞ୍ଚି ରହିବା ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ, ଅର୍ଥାତ୍,

ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଉପଭୋଗକରି ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଗଛଟିର ମୂଳରେ ପାଣିଦେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ମୂଳକୁ ଦେଖିନା ଓ ସେହି ମୂଳରେ ପାଣିଦେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ଭବ । ଗୀତାକାରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ, ମାନବସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ଭାବରେ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତୁ, ଅର୍ଥାତ୍, ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଭୋଗ କରନ୍ତୁ—ଏହି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରି ମମତା ବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଓ ଅହଂକାର ବା ନିଜର ବଡ଼ପଣିଆ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଭାବରେ ନିରାଡ଼ମ୍ବରରେ ନିଜର ଯାବତୀୟ କର୍ମ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତୁ । ଗୀତାକାରଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସର୍ବଜନପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଓ ସର୍ବଜନମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିଲେ ପାଠକମାନେ ତାହା ସ୍ଥିର କରିପାରନ୍ତି । "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" ଲାଭ କରିବା ବିଷୟରେ ଗୀତାକାର ପୁଣି କହିଅଛନ୍ତି :—

ଇହୈବ ତୈର୍ଜିତଃ ସର୍ଗୋ ଯେଷାଂ ସାମ୍ୟେ ସ୍ଥିତଂ ମନଃ
ନିର୍ଦୋଷଂ ହି ସମଂ ବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ମାଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଣି ତେ ସ୍ଥିତାଃ
୫ମ—୧୯

ଅନ୍ୱୟ—ଯେଷାଂ ମନଃ ସାମ୍ୟେ ସ୍ଥିତଂ, ଇହ ଏବ ତୈଃ ସର୍ଗଃ ଜିତଃ, ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ଦୋଷଂ (ତଥା) ସମଂ, ତସ୍ମାତ୍ ତେ ବ୍ରହ୍ମଣି ସ୍ଥିତାଃ ।
ଅର୍ଥ—ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମନ ସମତାରେ ସ୍ଥିତ ଅର୍ଥାତ, ମାନବସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତଥା ସମାନ ବୋଲି ଦେଖନ୍ତି ଏବଂ ତଦନୁସାରେ କର୍ମ କରନ୍ତି, ଏହି ସଂସାରରେ ରହି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ଜୟକରି ପାରନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି ନିର୍ଦୋଷ ଏବଂ ସମାନ, ଅର୍ଥାତ, ବ୍ରହ୍ମ ନିକଟରେ ମାନବସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦୋଷ ଓ ସମାନ ଅଟନ୍ତି । ଅତଏବ ଯେଉଁମାନେ ମାନବସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିର୍ଦୋଷ ଏବଂ

ସମାନ ବୋଲି ବୁଝି ତଦନୁସାରେ କର୍ମ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଟିପ୍ପଣୀ—ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ରହ୍ମ କଅଣ ତାହା ଗୀତାକାର ବୁଝାଇଦେଲେ ଏବଂ 'ବ୍ରାହ୍ମୀ ସ୍ଥିତି' ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଅର୍ଥାତ୍, ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ହେଲେ କିପରି ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରି କର୍ମ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇ ଦେଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟ "ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି" ଲାଭ କରେ ବୋଲି ଅଧିକାଂଶ-ଙ୍କର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି—ଯାହା ସବୁ ପ୍ରଥମେ କୁହାଯାଇଅଛି—ସେହି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ଦୂର କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଏଠାରେ କହି ଦେଲେ ଯେ, ମାନବସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଏବଂ ସମାନ ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ସଂସାରରେ ରହି ମଧ୍ୟ ସଂସାରକୁ ଜୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍, ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସମସ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଓ ସମାନ ଏତିକି କହି ଦେଇ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ରହିବାକୁ, ଅର୍ଥାତ୍, ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିବାକୁ ଏବଂ ମାଳ ଜପିବାକୁ ଗୀତାକାର କହି ନାହାନ୍ତି ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଲୋଚନାରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରହ୍ମୀସ୍ଥିତି ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ତିନୋଟି କଥା ଗୀତାକାର କହିଲେ ତାହା ଆଉ ଥରେ ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ପଢନ୍ତୁ କିମ୍ବା ସେହି ତିନୋଟି କଥା ଆଉ ଥରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଶୁଣନ୍ତୁ—

୧—ମମତା ବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଓ ଅହଂକାର ବା ନିଜର ବଡ଼ପଣିଆ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସମସ୍ତ ମାନବସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ନିଜର ଯାବତୀୟ କର୍ମ, ବିଶେଷତଃ ଜନ୍ମଦାତା ପିତା ମାତାଙ୍କ ବଚନ ଓ ପିତୃ ମାତୃଙ୍କର

ସ୍ୱାଭାବ କର୍ମ ନିସ୍ୱଓମ୍ବନରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତୁ—କାରଣ ଏହି ସବୁ କର୍ମରେ ମମତା ଓ ନିଜର ବଡ଼ପଣିଆ ଦେଖାଇ ଲୋକେ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେଉଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ହେଉଅଛନ୍ତି—ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣନ୍ତୁ ।

୨—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜର ଅଂଶ ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କରି କର୍ମ କରନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍, ନିଜର କର୍ମସବୁର ଫଳ ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜ ଭୋଗ କରୁ ଏବଂ ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜର ଅଂଶ ଭାବରେ ସେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଭୋଗ କରିବ ।

୩—ମାନବ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାନ ଅଟନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍, କେହି କାହାଠାରୁ ବଡ଼ ନୁହନ୍ତି କିମ୍ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅଟନ୍ତି—ଏ କଥା ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତୁ ।

'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି' ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଯେଉଁ ତିନୋଟି କଥା କରିବାକୁ ଗୀତାକାର କହୁଛନ୍ତି ତାହା ତିନୋଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥା ନୁହେଁ । ତିନୋଟି କଥା ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ସଂଶୟଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ବୁଝି ତଦନୁସାରେ କର୍ମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରେ କେବଳ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି କଥା କାହିଁକି ଗୀତାର ସବୁ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଆପେ ଆପେ ଆସିବ । କାରଣ, ସମସ୍ତ ଗୀତାରେ ଗୀତାକାରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏବଂ ସେହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ତଥା ମାନବସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମଙ୍ଗଳପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ସେ ସମସ୍ତ ଗୀତା ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଗୀତାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଅଭିପ୍ରାୟ ରହି ନ ପାରେ, ଯାହା ଅନ୍ୟ ସବୁ ଟୀକାକାରମାନଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସବୁରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଉଅଛି । ସେ ଯାହାହେଉ, ସମାଜର ମଙ୍ଗଳକାମୀ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି

ଏହି ତନୋଟି କଥା ମଧ୍ୟରୁ ଯଦି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କଥା ପାଳନ କରିବେ ଅର୍ଥାତ୍, ପୂର୍ବ କଥିତ ଯାବତୀୟ କର୍ମରେ ନିଜର ବଡ଼ ପଣିଆ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେଖାଇବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବେ ତେବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଥା ସମସ୍ତ ମାନବସମାଜର ଉପସ୍ଥିତ ଦୁରବସ୍ଥା କାଲି ଦୂର ହୋଇଯିବ, ଏଥିରେ ତିଳେମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସମାଜରେ କୌଣସି ଜଣକର ସୁଦ୍ଧା ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତ୍ରର ଅଭାବ ରହିବ ନାହିଁ । ଦେଶରେ ବୈର-ଉଦ୍ଭାବିତ ସୃଷ୍ଟି ହେବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଯଶଲାଭ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥଲାଭ ପାଇଁ ନରହତ୍ୟାର ଅଯୋଜନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସରକାର ରହିବାର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରେ ମୁଁ ଦୋଷାରୋପ କରୁନାହିଁ, କିମ୍ବା ଯେଉଁ ତଥା-କଥିତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶରୁ ଏବଂ ଗୁରୁ ନାମ ଓ ନେତା ନାମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶରୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଆଜି ଏହି ଦୁରବସ୍ଥା ସେମାନଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦୋଷାରୋପ କରୁନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କି ନେତା, କି ଗୁରୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଅନ୍ଧ କରି ସାରିଛି ସେହି ଅନ୍ଧ-ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନ୍ଧାନୁସରଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁଅଛି । ଏ ବିଷୟର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଏଠାରେ ଅନାବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ହେବାର ଯେ ନିଜର ଗୁରୁ ଓ ନିଜେ ନିଜର ନେତା, ତାହା କହେଁ ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜର ଗୁରୁ ଓ ନେତା ଅଟନ୍ତି । ଗୀତାର ଏହି ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଅଛି ପ୍ରତ୍ୟେକବ୍ୟକ୍ତି ବୁଝନ୍ତୁ ଏବଂ ତଥାକଥିତ ନେତା ଓ ଗୁରୁମାନଙ୍କୁ କିମ୍ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶ ମନେ ନ କରି ଅର୍ଥାତ ସେମାନଙ୍କର କର୍ମସବୁର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ ନକରି ନିଜ ନିଜର ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ନିଜ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଜେ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ । ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉକ୍ତିରେ ଗୀତାକାର ଠିକ୍ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱଧର୍ମେ ନିଧନଂ ଶ୍ରେୟଃ ପରଧର୍ମୋ ଭୟାବହଃ ।୩ୟ-୩୫

'ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି' ଲାଭ କରିବାର ଯେଉଁ ତିନୋଟି ଉପାୟ ଗୀତାକାର ବୁଝାଇ ଦେଇଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟିର ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଅଛି । ଶେଷୋକ୍ତ ଉପାୟଟିର ଆଲୋଚନାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛୁ ।

ଗୀତାକାରଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରାନୁକୂଳ ଉପନିଷଦ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଗବାନ ସମସ୍ତ ଗୀତା ବୁଝାଇସାରି ଅବଶେଷରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କହିଲେ,

ସହଜଂ କର୍ମ କୌନ୍ତେୟ ! ସଦୋଷମପି ନ ତ୍ୟଜେତ୍
୧୮ଶ-୪୮ ।

ଅର୍ଥ—ହେ କୌନ୍ତେୟ, ତୁମ୍ଭର ସହଜାତ କର୍ମ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । (ସେହି ଦୋଷଯୁକ୍ତ ସହଜାତ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବା ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ, ମାତ୍ର ଉତ୍ତମରୂପେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପରଧର୍ମ ଓ ପର-କର୍ମର ଅନୁସରଣ କରିବା ଭୟାବହ ଅଟେ, ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପରେ କୁହାଯାଇଅଛି ।)

ସହଜାତ କର୍ମ ଏହି କଥାଟିକୁ ଗୀତାର ଟୀକାକାରମାନେ (ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧି ମଧ୍ୟ) ବର୍ଣ୍ଣଗତ କର୍ମ ଓ ସଂପ୍ରଦାୟଗତ ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏପରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସଂଗତ ଅଟେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ମ ବା ସ୍ୱକର୍ମ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱଭାବଜାତ ଅଟେ, ଏ କଥା ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ୪୧-୪୪, ଏହି ୪ଟି ଶ୍ଳୋକରେ ବୁଝାଇ ସାରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହୁଛନ୍ତି:—

ସ୍ୱକର୍ମଣା ତମଭ୍ୟର୍ଚ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଂ ବିନ୍ଦତି ମାନବଃ । ୧୮ଶ-୪୬

ଅର୍ଥ—ନିଜର କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ ସେହି ଅବ୍ୟକ୍ତ ସତ୍ତାଙ୍କୁ

(ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପୂଜେ) ଅଭ୍ୟର୍ଚ୍ଚନା କରି (ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦ୍ୱାରା ପୂଜେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସିଦ୍ଧି ଲାଭକରି ପାରିବେ ।)

ଟିପ୍ପଣୀ—ଏହି ସ୍ୱକର୍ମ କଥାଟିକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ଗୀତାକାର ସ୍ୱଧର୍ମ କଥାଟି ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱଧର୍ମ କଥାଟିକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାଡ଼ିରେ ସ୍ୱଭାବନିୟତ କର୍ମ କଥାଟି ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱଭାବନିୟତ କର୍ମ କଥାଟିକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରଥମଧାଡ଼ିରେ ସହଜଂକର୍ମ ବା ସହଜାତ କର୍ମ କଥାଟି ଲେଖିଅଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ମନେ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କର୍ମକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସଂସାରରେ ଜାତ ହୋଇଅଛି ସେଇ କର୍ମ ହେଉଛି ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହଜାତ କର୍ମ । ଏହି ସହଜାତ କର୍ମଟିର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୋର 'ଗୀତା' ବହିରୁ କିମ୍ବା 'ଗୀତାର ସାରକଥା' ନାମକ ବହିରୁ ଦେଖିପାରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝନ୍ତୁ, କମ ନ୍ୟୂନରେ ରହିଥିବା ସ୍ୱଭାବଜାତ କର୍ମ ସ୍ୱକର୍ମ, ସ୍ୱଧର୍ମ, ସ୍ୱଭାବନିୟତ କର୍ମ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାକଥା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କର୍ମ । ଗୀତାର ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପୂର୍ଣ୍ଣତା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମତା, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ବିଷୟ ଥିବାରୁ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣଗତ କର୍ମର ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗତ କର୍ମର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରିବାରେ ଆମ୍ଭମାନେ ବହୁ କାଳରୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ଗୀତାର ଟୀକାକାରମାନେ ଏପରି ଅସଙ୍ଗତ ଅର୍ଥ କରି ଅଛନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଲୋଚନାରୁ ପ୍ରକୃତ କଥା ସ୍ଥିର କରି ପାରିବେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର କହୁଅଛନ୍ତି:—

ତସ୍ମାତ୍ ତ୍ୱମୁତ୍ତିଷ୍ଠ ଯଶୋ ଲଭସ୍ୱ
ଜିତ୍ୱା ଶତ୍ରୂନ୍ ଭୁଂକ୍ଷ୍ୱ ରାଜ୍ୟଂ ସମୃଦ୍ଧମ୍—୧୧ଶ-୩୩

ଅର୍ଥ—ଅତଏବ ହେ ଅର୍ଜୁନ, ତୁମ୍ଭେ ଉଠ, ଯଶ ଲାଭ କର, ଏବଂ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଜୟକରି ସମୃଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗ କର ।

ଟୀପ୍ପଣୀ—ଯଶଲାଭ ପାଇଁ ଓ ରାଜ୍ୟଲାଭ ପାଇଁ ନରହତ୍ୟା କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଦୋଷଯୁକ୍ତ କର୍ମ ଅଟେ । ଏକଥା କାହାରିକୁ କହିଦେବାକୁ ହେବନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ତଥାକଥିତ ସଭ୍ୟଜାତି-ମାନେ ବହୁକାଳରୁ ଏହି ଦୋଷଯୁକ୍ତ କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ରହିଅଛନ୍ତି—ଏକଥା ମଧ୍ୟ କାହାରିକୁ କହିଦେବାକୁ ହେବନାହିଁ । ଏହି ତଥାକଥିତ ସଭ୍ୟଜାତିମାନଙ୍କର ଦୋଷଯୁକ୍ତ କର୍ମକୁ ଗୀତାକାର କଦାପି ସମର୍ଥନ କରୁନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୋଷଯୁକ୍ତ ସହଜାତ କର୍ମକୁ ଗୀତା-କାର ସମର୍ଥନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗୀତାର ଏହି ନୂତନ ସତ୍ୟଟି ସଂଶୟଶୂନ୍ୟହୋଇ ବୁଝିଲେ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ବହୁ କାଳର ଧାରଣା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦୂର ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଅମ୍ଭେମାନେ ନିଜର ଜୀବନର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବୁ । ଗୀତାର ଏହି ସର୍ବପ୍ରଧାନ କଥାଟି ଓ ଶେଷ କଥାଟି ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଗୀତାର ମୂଳକଥାଟି ବୁଝିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଅତଏବ ସେହି ମୂଳକଥାଟି ସଂକ୍ଷେପରେ ଶୁଣନ୍ତୁ ।

ନିଜର ସହଜାତ କର୍ମରୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ନରହତ୍ୟା ରୂପ ଦୋଷଯୁକ୍ତ, କର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ଯୁଦ୍ଧ କଲେ କୁଳକ୍ଷୟ ହୁଏ, କୁଳକ୍ଷୟ ହେବା ଫଳରେ ସନାତନ କୁଳଧର୍ମ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ପିଣ୍ଡୋଦକ କ୍ରିୟା ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ପିତୃଗଣଙ୍କର ପତନ ହୁଏ ଏବଂ କୁଳଧର୍ମ ଉତ୍ସନ୍ନ ହୋଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟ-ମାନଙ୍କର ଚିରକାଳପାଇଁ ନରକବାସ ହୁଏ (୧ମ—୪୦ରୁ ୪୪) ଏହି ସବୁ କଥା କହିସାରି ଅର୍ଜୁନ ପରିଶେଷରେ, କହିଲେ, "ଇତ

'ଅନୁଶୁଶ୍ରୁମ' ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସବୁ କଥା ଆମ୍ଭେମାନେ ପରମ୍ପରା-କ୍ରମେ ଶୁଣି ଆସୁଅଛୁଁ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କଠାରୁ ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଏବଂ ବିଶେଷତଃ "ଇତି ଅନୁଶୁଶ୍ରୁମ" ଏହି କଥାଟି ଶୁଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କୁ ଅନାର୍ଯ୍ୟ, କ୍ଳୀବ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ତିରସ୍କାର କଲେ (୨ଯ଼—ଦୁଇ ଓ ତିନି) ଏବଂ ବୁଝାଇ ଦେଲେ ଯେ ଶୁଣିବା କଥା ଦ୍ୱାରା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରଗତ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥିବା ତୁମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦୃଢ଼ ନ କରିବା ଯାଏ ତୁମ୍ଭେ ଗୀତା-ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସରଳ ଓ ସୁଖପ୍ରଦ ଏହି ନୂତନ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ—ପାହ ପୂର୍ବେ ଲୁହ ଯାଇଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝନ୍ତୁ "ସହ ଜାତ କର୍ମ ବା ସ୍ୱଭାବ ନିଯୁତ କର୍ମ ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କର୍ମ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣଗତ, ସମଷ୍ଟିଗତ କିମ୍ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗତ କର୍ମ କଦାଚ ନୁହେଁ ।" ବାପ—ଅଜା ଗୋହତ୍ୟା କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର କର୍ମର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରି ଗୋହତ୍ୟା କରିବାକୁ ହେବ କିମ୍ବା ତଥା-କଥିତ ଶିକ୍ଷିତ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରି ଏବଂ ସେହିମାନଙ୍କ କର୍ମର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରି ସାମାନ୍ୟ ଯଶଲାଭ ଏବଂ ଅର୍ଥଲାଭ ପାଇଁ ନରହତ୍ୟା କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ହେବାକୁ ହେବ ଏପରି ଉପଦେଶ ଗୀତାକାର କୌଣସି ଜାତିକୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ କଦାଚ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ମାନବ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯଶଲାଭ ପାଇଁ ଓ ଅର୍ଥଲାଭ ପାଇଁ ନରହତ୍ୟା କରିବା ହେଉଛି ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ପାଇଁ ଗୋହତ୍ୟା କରିବା ଅପେକ୍ଷା ବିଶେଷ ଦୋଷ-ଯୁକ୍ତ ଅତଏବ ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ପାଇଁ ଗୋହତ୍ୟା କରିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହ ଜାତ କର୍ମ ତାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହୁଅଛନ୍ତି:—

'ଶୁଣିବା କଥା ଉପରେ କିମ୍ବା ଶାସ୍ତ୍ରଗତ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ନିଜର ସହଜାତ କର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ତୁ ଗୋହତ୍ୟା କର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କର, ମୁଁ ସାରଥି ହୋଇ ଓ ତୋର ଗୁରୁ ଭାବରେ ତୋତେ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଉଅଛି—ପର ଧର୍ମର ଓ ପର କର୍ମର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ ପରିତ୍ୟାଗ କର । ଏହାହିଁ ଗୀତା ଧର୍ମର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତ୍ୱ ଓ ନୂତନତ୍ୱ ।

ସମାପ୍ତ

ମୁଦ୍ରାକର—ପଦ୍ମନାଭ ମିଶ୍ର, ନବଭାରତ ପ୍ରେସ, କଟକ—୧୯୫୪

ଗୀତାର ନୂଆଭାଷ୍ୟ

ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ

ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ

ଗୀତାର ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ଜୀବନ ଯାତ୍ରାକୁ ସରଳ ଓ ସୁଖମୟ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ ମୋର ଗୀତାସଂକ୍ରାନ୍ତ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ତତଃ ଖଣ୍ଡିଏ ମାତ୍ର ପୁସ୍ତକ ମନଯୋଗପୂର୍ବକ ପଢ଼ନ୍ତୁ ।

୧ ।	ଗୀତା—ଅକୃତ୍ରିମ ଅନୁବାଦ ଓ ଟିପ୍ପଣୀ ସହିତ	ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା
୨ ।	ଗୀତାର ସାରକଥା	ଏକଟଙ୍କା
୩ ।	ଗୀତାର ନୂତନ ସତ୍ୟ	ଆଠଅଣା
4.	Secrets of the Geeta	ଆଠଅଣା
୫ ।	ଗୀତା ଧର୍ମର ବିଶେଷତ୍ୱ	ଚାରିଅଣା
୬ ।	ଗୀତାର ଅନୁଶୀଳନ	ଚାରିଅଣା
୭ ।	ଗୀତା ବୁଝିବାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀ	ଚାରିଅଣା
୮ ।	ସଙ୍କରରୁ ବର୍ଣ୍ଣଶଙ୍କର	ଚାରିଅଣା
୯ ।	ଗୀତାର ଗୁହ୍ୟ କଥା	ଚାରିଅଣା
୧୦ ।	ଗୀତାର ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି	ଚାରିଅଣା
୧୧ ।	ଅଜ୍ଞାନାବରଣ ଓ ବୃଥାଡମ୍ବର	ଚାରିଅଣା
୧୨ ।	ସ୍ୱଧର୍ମ	ଦୁଇଅଣା
୧୩ ।	ଗୀତା-ପରିଚୟ	ଦୁଇଅଣା

ନିମ୍ନ ଠିକଣାରେ ଅର୍ଡର ପଠାନ୍ତୁ କିମ୍ବା ପତ୍ର ଲେଖନ୍ତୁ ।
ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ କମିସନ୍ ଦିଆଯିବ ।

ବୈରାଗୀ ଚରଣ ମିଶ୍ର
ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ସମିତି, ଶେଖ୍ ବଜାର
ପୋ: ଅ: କଟକ—୧